

TUOREITA KIRJOJA LYHYESTI

Veijo Kauppinen

TERÄSHAMMAS – ENSIN KATSA, SITTEN PERHE

Seppälä, Raimo: *Teräshammas Katsa Oy 50 vuotta 1955–2005*. Tammer-Paino Oy, 2005, 166 s.

Tampereen seudun konepajoista itselliseksi uskaltanut Väinö Salli oli omanlaisensa legenda. Kantavaksi osoittautunut strategia valmistaa jatkuvasti tiukentuvien vaatimusten mukaisia hammaspyöriä kasvatti Sallin Katsa-yritystä, joka on perustajan perintönä siirtynyt Jouko- ja Timo-poikien hoitoon.

Yrityksen taustalla on kahden tappelalalaisen, Jouko Katteluksen ja Väinö Sallin vuonna 1955 omakotitalon kivijalkasoppeen perustama T:mi Katsa. Laajentumishankkeissa varovaisempi Kattelus luopui sittemmin Katsasta ja perusti pienen oman verstaan. Aikaa myöten kumppanusten yhteistyö ja ystävyys silti jatkuivat.

Raimo Seppälä on onnistunut kuvaamaan Katsaa yksin luotsaamaan jääneen Väinö Sallin niin asialleen omistautuneena omistajajohtajana kuin vikkeläliikkeisenä ja värikkäänä henkilönä. Sallilla oli hämmästyttävä ihmistuntemus. Kun hän palkkasi uutta väkeä, hän otti tai jätti pitemmittä puheita. Hänet muistetaan omilleen reiluna. Toimintatapojen muutosten ennakointia kuvaa erillisen ”Pikapajan” perustaminen nopeita hätätöitä varten. ”Väiskin” tutustuneiden suurelle joukolla kirja on nostalginen paluu hänen aikaansa. Vieraammille lukijoille se avaa ikkunan yritteliään konepajaosaajan elämäntyöhön.

Katsa on investoinut jatkuvasti tuotantokalustoon kyetäkseen vastaamaan

asiakasvaatimuksiin. Esimerkkinä mainitaan Seppälän mukaan FM-järjestelmäinvestointi, jota ”Konepajamies-lehti esitteli laajassa artikkelissaan” kertoen vierintäyrityksen hammaspyörän valmistuvan vajaan vuorokaudessa. Valmet Tehdasautomaation toimittamaa järjestelmää vastaavaa ei ollut muissa Pohjoismaissa.

Teräshammas on tutustumisen arvoisen pala sodanjälkeisen yrittäjän maailmaa.

TEKNIIKAN HISTORIAN SISUPAKETTI

Blomberg Olli: *Suomalaista Sisua vuodesta 1931. Monialaosaajasta kuorma-autotehtaaksi*. Oy Sisu Auto Ab. Gummerus 2006. 454 s.

Sisusta on vuosien kuluessa tullut kansallinen käsite. Onneksi sen nimeä ei ole menety peukaloimaan. Olli Blombergin laaja ja upeasti kuvitettu teos on tekniikan historian todellinen tietopaketti – erityisesti Sisu- ja Vanajaharrastajille. Nämä kaksi yhtiötähdän fuusioituivat vuonna 1968.

Sisun ”juhlakirjojen” suhteen historia toistaa itseään. Arvostettuun asemaan noussut ”Sisu Suomen ja maailman maanteillä” myöhästyi tarkoituksellisesti puolisen vuotta, jotta siihen ehdittiin kirjata osa Oy Suomen Autoteollisuus Ab:n seuraajan Oy Sisu-Auto Ab:n alkutaivalta. Tuore kirja oli tarkoitus julkaista Sisun 70-vuotisjuhlan yhteydessä vuonna 2001. Tämänkin teoksen ilmestymistä lykättiin tärkeiden muutosten saamiseksi mukaan. Kirjoittaja toteaa, ettei uusi kirja ei ole edellisen jatko, vaan täydentää sitä.

Sisua sanotaan nyt lähestytytyn tavanomaisesta yrityshistoriasta poiketen käsittelemällä sitä tuotteena, yhtiönä jne. ihmisen näkökulmasta. Kirjan useista henkilöhaastatteluista mainittakoon autoalalla ansioituneen, Sisulla työskennelleen ja sen hallituk-

seenkin kuuluneen emeritusprofessori Antti Saarialhon puheenvuoro.

Sisun historian merkkihenkilöihin lukeutuu erityisesti vuorineuvos Tor Nessling (1901–1971). Lujatahtoinen Nessling luotti suomalaisen osaamiseen ja laatuun. Lähes jatkuvia vaikeuksia vastaan kamppaillen hän teki A/B Suomen Autoteollisuus A/B:stä Sisu-merkkisiä tuotteita valmistavan ja markkinoivan yrityksen.

Sisulla on tehty ja edustettu kaikenlaisia. Kuorma-autot ovat koritehtaana aloittaneen nykyisen Sisun tuote – muu on matkan varrella karsiutunut. Kirja nimeää Suomen kuuluisimmaksi linja-autoksi alun perin Eurooppaan suuntautuvia turistimatkoja varten rakennetun Dallapén keikkabussin. Muutakin tehtaasta tuli. Aikoinaan Sisu valmistusti sekä Fleminginkadulla että Karjaalla raitiovaunuja mm. Turkuun ja Helsinkiin ja rautatiekalustoa tehtiin. Sotilasajoneuvojen valmistus on oma Sisu-haaransa. Niiden Karjaalla alkanut tuotanto siirtyi sittemmin Hämeenlinnaan. Panssaroitu miehistönkuljetusajoneuvo Pasista on esimerkiksi tullut tunnettu.

1931 perustetun Sisun 75-vuotiseen taipaleeseen sisältyy useita syvälleikäviä omistus- ja organisaatiomuutoksia, jotka kirja palauttaa mieliin. Sisuhan on viimeisimpien, vuonna 2004 tapahtuneiden osakekauppojen seurauksena jälleen itsenäinen yrittäjä. Toimitusjohtaja Teppo Raitis toteaaakin ympärään taas sulkeutuneen. Nykyisellä Sisulla on käytössään kunniakas nimi ja teolliseen piensarjatuotantoon uusittu tuotantotekniikka. Noin 500 ajoneuvon vuosituotannollaan Sisu lukeutuu Euroopan mitassa pienvalmistajaksi. Sisu on matkallaan etsinyt ulkomaisia kumppaneita, joista nykyinen Renault on osoittautunut kelpo valinnaksi.

Vastamäkiä, mutta myös myötäleitä elänyt Sisu on kirjansa ansainnut.

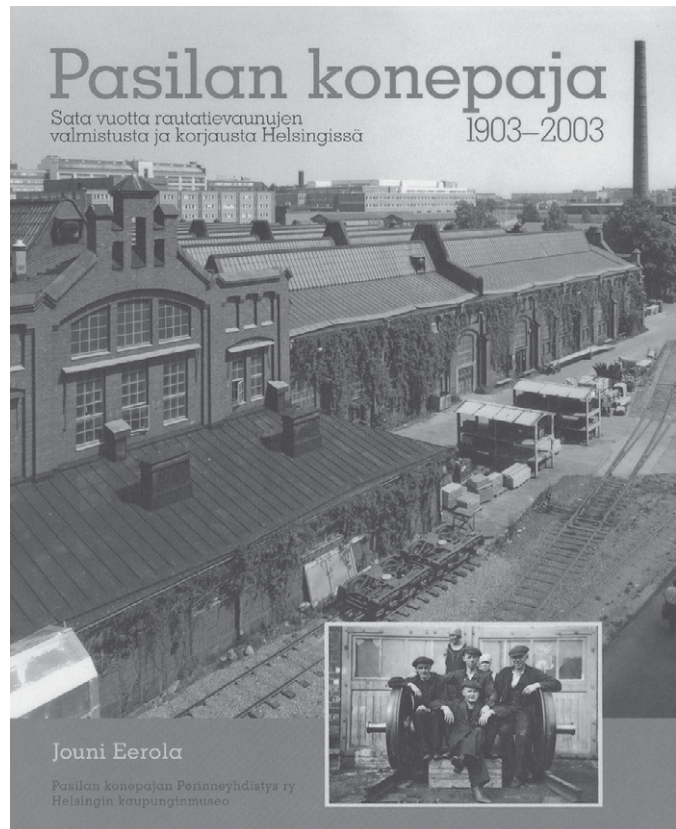
Kirjaa on saatavissa Sisu Auton varaosapisteistä hintaan 60 euroa.

PASILAN PERINNETTÄ

Eerola, J.: Pasilan konepaja 1903–2003. Sata vuotta rautatievaunujen valmistusta ja korjausta Helsingissä. Pasilan konepajan Perinneyhdistys ry, Helsingin kaupunginmuseo, Memoria 17, Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 2005. 368 s.

Kaupungin kasvu puristaa yhä pahemmin etäälle kaupungin keskustasta vuonna 1903 rakennettua Valtion rautateitten Pasilan konepajaa ja sen toiminta on ajettu alas. Toki konepajan alue Vallilassa säilyy uudessa käytössä.

Konepajatoiminnan loppuessa perinteiden vaalijat heräsivät perustamaan Pasilan konepajan Perinneyhdistys ry:n. Sen tehtä-

vänä oli sekä järjestää konepajan 100-vuotispäivä että saada aikaan Pasilan konepajan historia.

Helsingin kaupunginmuseon Memoria-sarjassa julkaistu Jouni Eerolan teos kertoo paitsi olevansa konepajatekninen tietoteos myös keränneensä työntekijöidensä ja toimihenkilöidensä muistitietoa, missä tarkoituksessa mukaan on otettu konepajan työyhteisön yhteiskunnallisten muutosten kuvausta.

Pasilan konepaja nousi pian perustamisensa jälkeen suurimmaksi rautateiden konepajaksi. Siellä rakennettiin ja korjattiin vaunukalustoa. Sadan vuoden taipaleella valmistui noin 50 000 tavaravaunua, 2 000 puukorista ja 700 teräskorista henkilövaunua. Sadan vuoden huima tekninen kehitys kuvastui uusien koneiden ja työmenetelmien käyttöönotossa ja kasvavan henkilöstön koulutuksessa.

Pasilan konepajan Perinneyhdistys ry:tä on syytä onnitella ansiokkaasti toteutuneesta hankkeesta. Kirja on mainio lisä rautatielaitoksemme aiempiin historioihin. Konepajan alueen uusikäyttäjille se avaa upeita näkymiä siihen mitä oli ennen.

TEKNIKAN PIONEERINAISIA

Leeni Tiirakari & Sari Savikko: *Tiennäyttäjät*. Suomen naisen vuosisadat osa 4. Toim. Kaari Utrio. Tammi, Helsinki 2005.

Kaari Utrion toimittama ja osin kirjoittama neliosainen kirjasarja *Suomen naisen vuosisadat* (Tammi) on valmistunut osan *Tiennäyttäjät* myötä. Tämän 220 sivuisen osan ovat kirjoittaneet Leeni Tiirakari ja Sari Savikko.

Menneen maailman ammattitöitä hallitsivat ammattikunnat, joihin naisilla ei ollut asiaa, eikä elinkeinovapauskaan heti avannut naisille väylää teknisiin ammatteihin. Kirjan

luku *Tekniikan pioneerinaiset* esittelee sekä naisten teknillisen koulutuksen alkua, että eräiden teknisten alojen ensimmäisiä naisia.

Helsingin Polyteknillisen opiston arkkitehtiosastolle kirjoitettiin naisia ylimääräisiksi opiskelijoiksi vuodesta 1879 alkaen. Opinnot keskeyttäneiden naisten joukossa oli myös Helene Schjerfbeck. Arkkitehdit Bertha Enwald ja Wivi Lönn valmistuivat. Ensimmäinen naisrakennusmestari Hilda Hongell valmistui Helsingin teollisuuskoulusta.

Polyteknillisen opiston ja Teknillisen korkeakoulun insinööriosastoille naisia tippui harvakeen ja vielä harvemmat veivät opintonsa loppuun. Ensimmäisenä naisena insinööriosastoilta valmistui vuonna 1905 Jenny Markelin. Maanmittarit Sirkka Liakka ja Berit Paasi suorittivat tutkintonsa 1930-luvulla. Myöhempien vuosien alansa naispioneereja olivat panimomestarit Riitta Vepsäläinen ja Pia Hortling. Teollisuuskouluista ja teknillistä opistoista naisia valmistui niin ikään aluksi harvakeen, mutta joitain kuitenkin mm. koneosastoilta.

Katsauksessa esitellään myös muita tutkintoja suorittaneita teknisten ammattien naisurauurtajia, kuten metsänhoitaja, teurastaja, puuseppä, muurari, hitsaajamestari, nuohoojamestari ja pronssikellojen valaja.

Naisten tekemistä keksinnöistä ensimmäiset patentoitiin vuonna 1873, jolloin Maria Procopé sai patentit urkujen virittämislaitteelle ja kalaverkolle.